

FORSMARKS BRUK

● Informationsskyltar för byggnader

Nr 1	Bostadshus, 1825. Har varit post och telefonstation.	Nr 35	Konstgjord holme med staty av Samuel af Ugglas, 1820.	Nr 71	Prästgården, 1867, gymn.skolans kansli sedan 1987.
Nr 2	Gamla värdshuset, 1802.	Nr 36	Eremitens hydda, 1804.	Nr 72-73	Uthus till Prästgården.
Nr 3	Bostadshus, 1700-talet. Enligt tradition före 1719.	Nr 37	Stallet, 1830.	Nr 74	Prästgårdsstallet, senare församlingshus, 1920-talet.
Nr 4	Bostadshus.	Nr 38	Ladugården, 1780, 1830.	Nr 75	Villans hönsgård, 1930-talet. Senare garage och lagerlokal.
Nr 5	Bostadshus, 1760-talet.	Nr 39	Vagnslider, 1800-talet.	Nr 76	Bostadshus. Tidigare värdshus, sjukstuga och ålderdomshem.
Nr 6	Bostadshus, 1760-talet.	Nr 40	Ladugård, numera förråd.	Nr 77-79	Norrgårdarna, bostadshus från mitten av 1800-talet.
Nr 7	Bostadshus, 2 vån, 1762, 1865.	Nr 41	Kalvhuset, 1830-talet.	Nr 80	Uthus och garage.
Nr 8	Bostadshus, vån, 1767, 1870.			Nr 81	Visthusbodnar.
Nr 9	Gamla prästgården, 1720-talet? Bostadshus sedan 1868.	Nr 46	Gamla herrgården, 1765.	Nr 82	Uthus, rivet.
Nr 10	Bostadshus, 1760-talet.	Nr 47	Norra flygeln, omkring 1760. Kontor och personalrum.	Nr 83	Uthuslänga med källare. Källaren rivnen.
Nr 11	Bostadshus, 2 vån, 1796, 1864.	Nr 48	Södra flygeln, 1720-talet. Kök och personalrum.		
Nr 12	Bostadshus, 2 vån, 1785, 1864.	Nr 49	Uthus till Gamla herrgården.	Nr 86	Uthus, bodar och källare. Mellanpartiet rivet.
Nr 13	Bostadshus, 2 vån, 1799, 1862.	Nr 50	Tvättshuset, delvis uppfört 1787 som matbod, numera gästrum.	Nr 87	Garage. På platsen tidigare rivnen uthuslänga, Forsmarks församlingshem.
Nr 14	Bostadshus, 2 vån, 1800, 1862. Nedre vån församlingshem, Forsmarks Församlingshem.	Nr 51	Klocktornet, 1813.	Nr 88	Bårhus, 1803, på Gamla kyrkogården, ödekyrkogård.
Nr 15	Bostadshus, 1720-talet? Tillhörde gamla prästgården.	Nr 52	Betjäntflygeln, delvis uppfört 1785 som hönsbhus, numera gästrum.	Nr 89	Badhus, 1926, uppfört av Röda korset, numera övernattningsrum.
Nr 16	Bostadshus, 1948, tidigare lärarbostad.	Nr 53	Ruin efter Kolhuset, 1807, rivet 1969.	Nr 90	Transformatorhus. Pumphus för kyrkogårdens bevattning.
Nr 17	Kyrkan, 1800.	Nr 54	Övre hammarsmedjan, 1805, 1846, rivnen 1969.		
Nr 18	Tvättstuga, ursprungligen svinhus. Numera elexperimentverkstad.	Nr 55	Gösboden, 1805.	Nr 95	Grund efter Vollèren, 1870-talet. Axel Kumlien. Rivnen 1962, nybyggd under 1990-talet.
Nr 19	Stora verkslängan, 1833. Numera café och hantverksbutik.	Nr 56	Slaktboden, 1805.	Nr 96	Bruksarkivet, 1815.
Nr 20	Klensmedjan, 1799, verkstad, numera turistinformation.	Nr 57	Vedbodlänga.	Nr 97	Uthus. Två av bodarna rivna.
Nr 21	Verkhuset, 1799, numera förråd.	Nr 58	Värdshuset, tidigare lanthandel. Axel Kumlien omkring 1870. Senare mejeri och skolbespising.	Nr 98	Milstolpe, Gustav IV Adolf, 1800.
Nr 22	Kvarnen, 1802, nedlagd 1976. Numera museum.	Nr 59	Lilla förrådet, 1859, tidigare järnbod.	Nr 99	Neptunstaty, 1792.
Nr 23	Nedre hammaren, 1805. Elverk 1889.	Nr 60	Vedbodlänga.	Nr 100	Uthus med mangelbod.
Nr 24	Grund efter Kölnan, bryggeriet.	Nr 61	Teresias skola, 1843, nedlagd 1967, gymn.skolans matsal sedan 1987.	Nr 101	Bagarstuga.
Nr 25	Ruin efter kolhuset, 1700-talet. Ruin de senaste 50 åren.	Nr 62	Charlottas skola, 1861, nedlagd 1967, gymn.skolans datorundervisning sedan 1987.	Nr 102	Avträde
Nr 26	Bostadshus, 1700-talet. Affär på 1800-talet. Renoverat 1954, privatägt.	Nr 63	Bruksmuseum, 1803. Museum sedan 1970. Tidigare spannmålsmagasin och bruksuttag.	Nr 106	Minnessten, Oscar 18-20/8 -90.
Nr 27	Bostadshus, 1921. Tidigare Brukshandel, privatägt.	Nr 64	Matbodnar.	Nr 107	Stora Järnurnan.
Nr 28	Orangeri och växthus, 1940-talet. Sydvästra delen rivnen.	Nr 65	Ladugårdslänga, 1797.	Nr 108	Klingstenen.
Nr 29	Trädgårdsmästareboden, omkring 1880.	Nr 66	Ladugårdslänga, 1802.		
Nr 30	Nya herrgården, 1774.	Nr 67	Matbodnar.	Nr 112	Gymnasieskolan, 1987.
Nr 31	Källhuset, 1787.	Nr 68	Ladugårdslänga, delvis rivnen, i övrigt ruin.		
Nr 32	Minervastaty, 1820-talet.	Nr 69	Villan, 1856.		
Nr 33	Belisars tempel, 1794, 1804 och Belisars obelisk, 1795.	Nr 70	Villans bryggghus och bodar.		
Nr 34	Spegeltemplet, 1804.				

Glimtar från Forsmarks historia

Forsmark började redan under 1400-talet byggas upp kring järnhanteringen. I mitten av 1500-talet bedrev enskilda bönder och bergsmän järnhanteringen på orten, och när kronan 1570 tog över järnhanteringen på platsen, var bruket i full produktion. Då fanns här tre masugnar och sju mindre hammare. Förutom tackjärn och stångjärn tillverkades gjutna och smidda lod – det vill säga kanonkuler. Stångjärnet blev en stor exportvara under denna tid.

Vallonerna kommer

Till Sverige kom under första delen av 1600-talet valloner från Belgien, och med dem en ny järnhantering – vallonsmidet. I Forsmark innebar vallonsmidet en kvalitetsförbättring; exporten ökade och Forsmarks stångjärnstämpel blev mer eftertraktad ute i Europa och speciellt i England.

År 1624 utarrenderades Forsmark till en grupp intressenter, av vilka en var Gérard de Besche. Släkten de Besche köpte sedan bruket år 1646 och det var i dess ägo till år 1735.

Rysshärjningarna

Sommaren 1719 hemsöktes den svenska ostkusten av ryssarna. Städer, bruk och byar sattes i brand. Den 20 juli var det Forsmarks tur. De båda stångjärnsmedjorna, två mjölkvarnar, en såg och ”en myckenhet av varjehanda välbyggda bodar och hus” blev lågornas rov. Endast kyrkan och ett par boningshus lämnades kvar.

Förnyelse och framgång

När Forsmark och de andra Uppländska bruken återuppbyggdes, så blev det med modern och effektiv utrustning. En ny teknik som gav exportframgångar särskilt i mitten av 1700-talet. Den så tragiska skövlingen kom alltså att påskynda förnyelsen av Forsmark. År 1738 införlivades Forsmark med de De Geerska bruksegendomarna i Roslagen, och var i dess ägo till år 1751.

En av de mest framgångsrika stångjärnsexportörerna i Stockholm, handelsfirman Jennings & Finlay köpte under år 1751 upp några av de största bruksegendomarna i Uppland, bland annat Forsmarks bruk. Ett nytt järnbruk byggdes nu upp och det blev åter full fart på järnhanteringen. Då företaget efter några år upplöstes var det Jennings som blev ensam ägare till bruket. Det var Jennings som nu uppförde nya bruksbyggnader och verkstäder, alla av sten och som lät uppföra herrgården som blev klar 1774, ett år efter byggherrens död.

Forsmarks bruk i Samuel af Ugglas ägo

Från år 1781 till våra dagar blev det en annan familj som kom att prägla Forsmark, familjen af Ugglas. När Samuel af Ugglas köpte bruket startades en ny upprustningsperiod och han fullföljde nu planerna att av sten bygga kyrka, bostäder och uthus. Forsmark exploderade nu i nya byggnader som fick den nye ägarens signum ”S af U”. Under åren 1794–1800 uppfördes kyrkan som ersatte den tidigare träkyrkan. Dessutom byggdes också nya kollhus och hammare och järnhanteringen tog sig delvis nya former. Bland annat tillverkades under hela 1800-talet olika typer av hästdragna vagnar och slädar i brukets verkstäder. I verkstadsängan som är daterad år 1833 inrymdes bland annat finsnickeri, vagnmakeri, måleri och sadelmakeri.

Engelska Parken

Den engelska parken i Forsmark började anläggas 1784 med Johan C Ackermann som upphovsman. Parken blev färdig en bit in på 1800-talet. Här finns Belisars tempel, Eremitens hydda, Källhuset och många andra byggnader, minnesmärken och dekorationer.

Forsmark växer

Under hela 1800-talet växer Forsmark. Arbetarbostäderna längs Bruksgatan byggs på med en våning. Folkskola införs och i Forsmark byggs två skolor som båda får namn efter två grevinnor af Ugglas. Nämligen Theresias skola, färdig 1843 och Charlottas skola från 1861.

Järnhanteringen läggs ned

Under den senare hälften av 1800-talet genomgick den svenska järnhanteringen stora förändringar. De gamla hanvterksmäsiga produktionsformerna som vallonsmide konkurrerades ut vid industrialiseringen. År 1896 avvecklades järnhanteringen i Forsmark och många av de anställda i bruket började istället jobba i sulfatfabriken i Johannisfors, några kilometer bort. När en brand ödelade fabriken 1932 avfolkades bygden och idag bor det cirka 100 personer i bruket.

Forsmarks Kraftgrupp blir ny ägare

I nära tvåhundra år tillhörde Forsmarks bruk familjen af Ugglas. År 1975 såldes emellertid bruket av den dåvarande ägaren af Ugglas, greve Ludvig af Ugglas, till Forsmarks Kraftgrupp AB, som alltså är dess nuvarande ägare.

Genom Forsmarks Kraftgrupp AB, har det forna järnbruket fått ett nytt innehåll och en ny funktion. Bl a utnyttjas herrgården av bolaget för dess representation. En gymnasieskola startades 1987 med inriktning på data och energi. Den anrika bruksmiljön lever. Forsmark är mötesplatsen för gammalt och nytt.

Besök också Infocenter vid kärnkraftverket.
Öppet måndag–fredag 08.00–15.30.
För mer information, ring 0173-812 68 eller
besök vår hemsida www.vattenfall.se/forsmark

GÖR DIN EGEN BRUKSVANDRING

FORSMARKS BRUK